

**GEVELSTENEN
IN STEENWIJKERLAND**

GESCHIEDENIS IN STEEN

VINCENT ERDIN

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij financiële bijdragen van de gemeente Steenwijkerland.

Opmaak omslag en binnenwerk: Margreet van de Burgt

ISBN 978 94 6249 832 7

e-ISBN 978 94 6249 833 4

NUR 693

© 2022 V. Erdin, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2022 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	6
Woord van dank	7
Inleiding	8
1 Geschiedenis van het uithangbord en de gevelsteen	12
2 Het ambacht van de steenhouwer	27
3 Bijzonderheden en uitzonderingen	29
4 Gevelstenen met een verhaal	31
Nabeschouwing	63
Bijlagen De gevelsteen: 'geschiedenis in steen'	
Bijlage 1 Chronologisch overzicht van geplaatste gevelstenen	68
Bijlage 2 Aantal gevelstenen per kern	70
Bijlage 3 Tekst op de gevelstenen per kern en per adres	74
Bijlage 4 Gevelschildering, mozaïek, plaquette en uithangteken	88
Bijlage 5 Voorstellingen op gevelstenen, gedenkstenen en andere stenen	90
Bijlage 6 Gebouwen met meerdere gevelstenen	91
Bijlage 7 Afbeeldingen van de gevel- en gedenkstenen	93
Noten	241
Kaart gemeente Steenwijkerland	253
Bronnen en literatuur	255
Dankbetuiging	259
Over de auteur	261
Personenregister	263
Lijst van intekenaren	269

WOORD VOORAF

Een uniek boek ziet het levenslicht. Die constatering is wel op z'n plaats als je *Gevelstenen in Steenwijkerland* doorbladert. Natuurlijk kun je je beperken tot het bekijken van de fraaie afbeeldingen, maar daarmee doe je jezelf als lezer absoluut te kort, want óók de historie komt in dit boek ruimschoots aan bod. Op een toegankelijke manier wordt de herkomst van gevelstenen beschreven door iemand met kennis van zaken. Dat is niet verwonderlijk, want Vincent Erdin loopt al heel wat jaren mee in het gemeentearchief van Steenwijkerland.

Gevelstenen in Steenwijkerland geeft niet alleen een mooi overzicht van wat we in onze gemeente in huis hebben, het legt ook een aantal pareltjes bloot. Wat te denken van de twee gevelstenen die uit de vijftiende eeuw dateren? Over historie gesproken. Ook de zes gevelstenen van zwart glas staan erin. Ze zijn bijzonder, want wezenlijk anders dan de overige in totaal 466! Steenwijkerlandse gevelstenen. Het uitroepteken achter het aantal staat er niet voor niets. Het zijn er veel voor een gemeente met een groot buitengebied en ook veel meer dan we eerst dachten.

Het boek dat u in uw handen heeft, is het resultaat van gedegen research, want neemt u van mij aan: dat ging aan deze publicatie vooraf. Struinen in de – overigens niet ruim beschikbare – naslagwerken, uren van onderzoek naar de herkomst en ook op pad om in elke hoek van de gemeente de gevelstenen fraai in beeld te brengen. Letterlijk én figuurlijk. U zult het met mij eens zijn: Vincent Erdin heeft mooi werk geleverd!

Is *Gevelstenen in Steenwijkerland* een boek over 'wat is geweest'? Deels, want het plaatsen van gevelstenen is dan wel al eeuwenlang gebruik, maar óók een traditie die tot op de dag van vandaag voortduurt. In die zin lopen verleden en heden mooi in elkaar over. Ik weet zeker dat uw interesse wordt gewekt om de gevelstenen ook 'in het echt' te bekijken. U bent van harte welkom.

Rob Bats
Burgemeester van Steenwijkerland

WOORD VAN DANK

‘Een boek maken doe je samen’. Dit zou zomaar de samenvatting kunnen zijn van een heel proces. Zo is het hier ook geweest. Het begin was de belangstellende vraag die in november 2019 werd gesteld naar de aanwezigheid en het aantal gevelstenen in Steenwijkerland. Een jaar later kwam de gedachte op om de afbeeldingen niet alleen in de digitale beeldbank van het gemeentearchief Steenwijkerland op te nemen, maar om de collectie breder onder de aandacht te brengen. Dit boek is daar het resultaat van.

Dit werk had echter niet tot stand kunnen komen als bewoners ter plaatse niet hun eigen informatie over de gevelsteen wilden delen. Dat is een winstpunt voor het uiteindelijke resultaat geweest. Soms kwam informatie van bewoners die nog een adres wisten te noemen waar een gevelsteen te vinden was. Ook waren er medewerkers van het gemeentearchief die meedachten alsmede een vrijwilliger van dit archief die meekeek in de verschillende kernen van de gemeente.

Dank aan de uitgever die het boek wilde opnemen in het fonds en de vormgever die zorgde voor de puntjes op de i.

Gevelstenen in Steenwijkerland is meer dan een zakelijke inventarisatie geworden die als leidraad kan fungeren bij het bewaren van wat er nu op dit gebied aanwezig is in de gemeente. In de periode waarin dit boek tot stand kwam, was het opmerkelijk dat de verschillende bewoners van huizen met een gevelsteen vanaf het moment dat er met hen werd gesproken anders en met meer interesse naar hun woonomgeving zijn gaan kijken.

Dank aan allen die hierbij betrokken zijn geweest!
Vincent Erdin

INLEIDING

Wie kijkt zal ze zien: 'gevelstenen', niet alleen in de stad of het dorp, maar ook op het platteland. Gevelstenen zijn vooral bekend van historische steden in Nederland, de koopmanshuizen langs de grachten, met jaartallen, wapenschilden en afbeeldingen van een beroepsattribuut. Toch is er tot nu toe maar weinig aandacht voor iets wat zo nauw verbonden lijkt te zijn met de woonomgeving. Boeken en vooral standaardwerken over gevelstenen verschenen slechts sporadisch. In de negentiende eeuw kwam het overzicht *Uithangteekens en opschriften* van mr. J. van Lennep en J. Ter Gouw.¹ Zij hebben het onderzoek *The history of singboards from the earliest times to the present day* dat in Engeland was gedaan als voorbeeld gebruikt.

Voor de provincie Overijssel volgde in 1977 het boek *Gevelstenen en opschriften in Overijssel*, als uitgave in de serie Jaarboeken Overijssel. In het eerste hoofdstuk schreef H. Schelhaas over 'stenen als stemmen'² en enkele bladzijden verder over 'de zin en het doel van (Overijsselse) gevelstenen'.³ Eerst in 1986 verscheen er een nieuw landelijk overzicht van de hand van Gertrudis A.M. Offenbergh: *Gevelstenen in Nederland*.⁴ Hierin ging het met name over de gevelstenen waardoor het rijke verleden zichtbaar wordt. Een opdrachtgever moest wel over geld beschikken om, behalve een huis, een pakhuis in combinatie met een woonfunctie, winkel aan huis of kantoor en later fabrieken te laten bouwen, ook nog een gevelsteen te laten plaatsen. De ene was mooier dan de andere, maar vooral zichtbaar en functioneel. Incidenteel werd het plaatsen van een gevelsteen als een privéaangelegenheid gezien en daarom werd deze niet aan de straatzijde van de woning geplaatst, maar bijvoorbeeld in een zij- of achtergevel, uitsluitend als herinnering voor de familie. In Steenwijkerland zijn er twee voorbeelden van bekend, allereerst Huize 'Ronde Blesse' (Willemsoord). In het toegangshek zijn twee steentjes ingemetseld. Het huis zelf en ook de steen worden vanaf de openbare weg in het groei- en bloeiseizoen door al het gebladerte van de bomen en struiken aan het zicht onttrokken. Bij het volgen van het toegangspad komt de gevelsteen in de zijgevel in zicht. Het tweede voorbeeld is merkwaardigerwijs te vinden op een schuur die wat achteraf op het erf aan de Onnastraat (Steenwijk) naast huisnummer 19 staat, ofschoon het hier om een reclametekst gaat. Door de positie van de schuur is de tekst vanaf de straat nauwelijks zichtbaar.⁵

In de loop van de vorige eeuw (vanaf 1970) verschenen er lange tijd slechts sporadisch publicaties over gevelstenen. Vaak behandelden zij het bestand in

een historische stad. Het aanbod bleef echter beperkt en een enkele publicatie had zeker geen sneeuwbaaleffect tot gevolg. Met 345 gemeenten in Nederland⁶ zou er nog veel werk te doen zijn op dit gebied als er van iedere gemeente een inventarisatie beschikbaar zou komen. Tot dat moment blijft het gissen naar de werkelijke aantallen gevelstenen. In andere studies wordt zelden verwezen naar een gevelsteen als opmerkelijk element en onderdeel van een woning bij de beschrijving daarvan. Een gunstige uitzondering hierop is het werk van jhr. A.M. Gevers.⁷ Het is dan ook vrij bijzonder dat er een overzicht van gevelstenen verschijnt van een gemeente in haar geheel.

De gemeente Steenwijkerland is in 2001 als herindelingsgemeente ontstaan nadat de gemeenten Brederwiede, IJsselham en Steenwijk in dat jaar waren samengevoegd. Daarmee werden plaatsen als Blokzijl en Vollenhove toegevoegd aan de nieuwe gemeente waar Steenwijk als grotere plaats in de gemeente een belangrijke en bestuurlijke positie zou gaan innemen.

De plaatsen Blokzijl en Stad Vollenhove kennen een rijke historie. Het zijn twee steden aan de voormalige Zuiderzee die een eigen vissersvloot hadden. Vanuit Blokzijl werd ook handel gedreven met steden aan de overzijde van de Zuiderzee: Amsterdam en Enkhuizen, en tevens met steden in de Scandinavische landen en de Baltische staten. De weerslag van de rijkdom die de handel met zich meebracht, is nog terug te zien in de panden aan de Bierkade, de Kerkstraat en de Noorderkade.

Het Land van Vollenhove stond bekend om de landadel die in havezaten woonden. De bewoners daarvan namen belangrijke bestuurlijke posities in, in het Land van Vollenhove, maar evenzeer in de Staten van Overijssel. Naast de adel waren er vissers en kooplieden. In wat vanouds Stad Vollenhove⁸ was, is deze rijkdom nog terug te zien in verschillende woningen in de Bisschopstraat, de Groenestraat en de Kerkstraat.

Kuinre is een langgerekt lintdorp op de rug van een dijk tussen de Linde en het Nieuwe Kanaal. Ook vanuit Kuinre werd handel gedreven en er was een vissersvloot. Tot ver in de negentiende eeuw was er vervoer van boter via de Zuiderzee naar Amsterdam om vandaar geëxporteerd te worden naar Engeland. De beurdienst Kuinre-Amsterdam sloot aan op de botermarkt in Oldemarkt.

Bewoners vonden het in het verleden, maar ook in deze tijd, evenzeer belangrijk om een blijvend persoonlijk element aan hun woning toe te voegen. Een inwoner van Giethoorn bracht het nog niet zo lang geleden als volgt onder woorden: 'Het is een persoonlijke herinnering'. Documentatie van de gevelsteen is volgens deze bewoner om die reden niet nodig, ook omdat het om een vrij jonge steen gaat.

Iemand die een gevelsteen duidelijk minder een privéaangelegenheid vindt, woont in Huurne. De gevelsteen is in 2018 geplaatst in een toen nieuw gebouwde woning. De reden van plaatsing is 'om een aandenken aan het nageslacht in casu een toekomstige bewoner achter te laten'. In de gevelsteen staan

de initialen van de opdrachtgevers en het jaartal. De bewoonster gaf aan dat het inmiddels haar goede gewoonte was geworden om bij ieder huis dat door haar en haar man gerestaureerd of gebouwd werd een gevelsteen te plaatsen. Daarmee blijft permanent zichtbaar dat er in een bepaald jaar aan het huis gewerkt is.⁹ Dit sluit nauw aan bij de negen gevelstenen die vanaf de bouw in 1701 in een boerderij in het Groningse Wirdum zijn geplaatst. Deze gevelstenen vormen een tijdlijn van 1701 naar 2000, het jaar waarin vooralsnog de laatste is geplaatst.

Juist dat aspect maakt zo duidelijk dat er in het plaatsen van een gevelsteen een doorgaande lijn zit van de vijftiende naar de eenentwintigste eeuw. Hiermee wordt een visitekaartje van menselijk handelen neergelegd voor de komende tijden. Een degelijk gebouwd huis, vaak onder architectuur, kan de tijd van decennia, zo niet eeuwen, doorstaan.

Het begrip gevelsteen is niet eenduidig. Dat zorgt bij meerdere studies en publicaties voor enige verwarring, omdat doorgaans blijkt dat er slechts een deel van het geheel wordt beschreven. *Het Woordenboek der Nederlandsche Taal* omschrijft de gevelsteen als de steen in de gevel van een huis waarin het 'merk van het huis' staat. Van oorsprong was dit vaak de naam van het huis.

De eerste steen die gelegd wordt, is dan ook geen gevelsteen in de enge zin van het woord, maar een gedenksteen.¹⁰ Strikt genomen zouden daarom alle eerstesteenleggingen buiten het aandachtsgebied van dit boek vallen, maar waarom zouden deze gedenkstenen uit de achttiende, negentiende of twintigste eeuw geen recht van spreken hebben? Een gedenksteen vertelt net zo goed iets over de datering van een woning of het gebouw en wie daarbij betrokken waren. Het zijn namen en gebeurtenissen die nu of straks door middel van de steen voortleven.

In dit overzichtswerk van de gemeente Steenwijkerland wordt de hele verzameling genoemd: gevelsteen en gedenksteen.¹¹ Daarnaast vindt er nog een kleine uitbreiding plaats met deelverzamelingen: gevelschilderingen, mozaïeken, plaquettes en uithangborden.¹²

AANLEIDING VOOR HET ONDERZOEK

Het was in het najaar van 2019 dat binnen het gemeentehuis van Steenwijkerland de vraag werd gesteld hoeveel gevelstenen¹³ er in de gemeente zouden zijn en of daar al een inventarisatie van was gemaakt.¹⁴ Die inventarisatie is vervolgens uitgevoerd en heeft geresulteerd in een verrassend aantal van 466 exemplaren. Het is interessant om te zien dat in vrijwel alle kernen van de gemeente gevelstenen aanwezig zijn en dat het een tamelijk oud gebruik is: van de vijftiende eeuw tot nu toe. Inderdaad tot nu toe. Ook vandaag de dag worden er nog gevelstenen gemaakt en geplaatst. De laatste die in dit overzichtswerk zijn opgenomen dateren van het voorjaar van 2021.

Voor een overzichtswerk als dit is het een kwestie van zoeken naar de bekende 'speld in de hooiberg'. Niemand wist aan het begin wat er verwacht mocht worden van deze inventarisatie. In ieder geval is de aanwezigheid van deze gevelstenen nu vastgelegd, maar daarmee zijn ze nog niet veiliggesteld.

1

GESCHIEDENIS VAN HET UITHANGBORD EN DE GEVELSTEEN

Voordat Van Lennep en Ter Gouw aan hun inventarisatie begonnen, spraken zij hun treurnis uit over het feit dat er al niet veel eerder een landelijk onderzoek was gedaan naar de nog aanwezige uithangtekens en gevelstenen.¹ Tegelijkertijd signaleerden zij een verandering in de betekenis en de vorm van het uithangbord en de gevelsteen. Voor het verzamelen van gegevens waren zij naast hun eigen waarnemingen mede afhankelijk van de talloze reacties die zij uit het land ontvingen² op de door hen geplaatste oproepen in verschillende dagbladen.

Daarbij ging het om de dan al verdwenen tekens die de respondenten, soms zelfs uit overlevering, zich nog meenden te herinneren. Dat kan enige twijfel oproepen over de betrouwbaarheid van de verstrekte gegevens, maar als beeld van het geheel doet het nauwelijks afbreuk aan hun studie en voor dit overzicht zijn die twijfelgevallen niet relevant.

Schelhaas volgde ten behoeve van zijn publicatie een identieke werkwijze als Van Lennep en Ter Gouw hebben gedaan: het verzamelen van gegevens aan de hand van een enquête bij gemeenten, musea en oudheidkamers.³ *Gevelstenen in Steenwijkerland* is vooral gebaseerd op veldonderzoek tussen het najaar van 2019 en januari 2022.

UITHANGTEKEN

De gevelsteen is ooit bedacht om een plaats in het stedelijk gebied mee aan te duiden. De gevelsteen kent een lange voorgeschiedenis. De stad Pompeï werd in het jaar 79 na Christus verwoest door de uitbarsting van de vulkaan Vesuvius. Lava bedekte de stad en daarmee werd het gebied geconserveerd tot het moment waarop door archeologen opgravingen werden gedaan om na te gaan wat er onder de lava bewaard was gebleven. Opmerkelijk genoeg kwamen er ook uithangborden tevoorschijn. Al bijna tweeduizend jaar lang heeft de mens in de westerse wereld gebruik gemaakt van uithangborden, uithangtekens en later gevelstenen om ergens de aandacht op te vestigen. Het Romeinse Rijk heeft in West-Europa, ook in een belangrijk deel van wat nu Nederland is,⁴ tot

het jaar 476 stand weten te houden. De Romeinen brachten hun eigen leefgewoonten mee, waaronder de kenmerken die zij in hun thuisland ook gebruikten. Het uithangteken moet voor hen een vertrouwd element zijn geweest. Zij konden er blindelings vanuit gaan dat een bepaald teken garant stond voor een ambacht, herberg of wat dan ook. Het lijkt waarschijnlijk dat zij het gebruik ervan ook in het nieuwe gebied hebben geïntroduceerd. Na de val van het Romeinse Rijk mist de geschiedenis van het uithangteken in Nederland zo'n duidend jaar om daarna de draad weer op te pakken.

Het waren in de vijftiende en zestiende eeuw met name uithangtekens die aan de houten gevel werden gehangen om een woning en of winkelpand te markeren. Dat gebruik bleef tot ver in de negentiende eeuw bestaan. Vooral in de tijd dat er nog geen sprake was van een uniforme basisadministratie waarin bewoners en adressen waren vastgelegd, was het voor handelaren en middenstanders prettig om vindbaar te zijn. Een uithangteken aan de gevel zorgde voor die gewenste herkenbaarheid en bereikbaarheid.

De bestaande gevelstenen en uithangtekens kregen bij Van Lennep en Ter Gouw een plaats in het uitvoerige overzichtswerk van 1868. Vele honderden gevelstenen passeren daarin de revue. Van de talloze inzendingen wordt ook een uithangteken uit Blokzijl besproken, bij 'de Koning van Holland'⁵ met het opschrift:

Wel te doen en vrolijk zijn⁶
 Is 't beste deel op aarden.
 Hier verkoopt men Bier en Wijn
 En Haver voor de paarden.

In deel III komt nog een vermelding voor van een kroeg met het uithangteken van een Oranjeboom in Blokzijl.⁷ Dit zijn de enige twee historische vermeldingen bij Van Lennep en Ter Gouw van een uithangteken in het gebied van de gemeente Steenwijkerland.⁸ Een ansichtkaart van omstreeks 1907 brengt de driesprong in Sint Jansklooster en een boerderij met uithangteken in beeld. Op het uithangteken staat een zwaan afgebeeld. Voor reizigers is dit het symbool voor een herberg. De topografische kaart van 1910⁹ bevestigt dit: 'de Zwaan herb.'; aan de huidige Kloosterweg op de hoek van de Wanneperveensche weg (Veneweg).

In 1852 verscheen de naam 'Bonkenhave herberg.' Voor het eerst wordt een herberg op deze plaats genoemd. Dat valt eerder toe te schrijven aan de toenemende mate van gedetailleerdheid van de topografische kaarten dan dat de herberg pas vanaf dat moment zou hebben bestaan. Aangenomen mag worden dat de herberg hier reeds voor 1852 aanwezig was.

De vestiging van een herberg op een driesprong waar het verkeer uit verschillende richtingen samenkwam, is een logische locatie voor een logement. Op een van de armen van het ANWB-bord zijn de bestemmingen Meppel en Steenwijk leesbaar. Waarschijnlijk staan op de andere arm de plaatsnamen Genemuiden en Zwartsluis een route die in 1910 via Barsbeek gaat.

Herberg De Zwaan, Sint Jans klooster.

'Herberg de Zwaan' komt slechts drie keer voor in de *Opregte Steenwijker Courant*,¹⁰ waarbij notaris Cramer uit Ambt Vollenhove zitting hield in 'De Zwaan' voor een veiling met betrekking tot de verkoop van woningen met bijbehorend erf, percelen bouwland, hooiland en weiland gelegen aan de Beulakerweg in Heetveld of op de Leeuwtekampen. Hierna werd het stil in de pers rond 'De Zwaan'. In 1929 werd er een advertentie geplaatst van een veiling in 'Café Wapen van Utrecht'. Daarmee leek 'De Zwaan' uit Sint Jans klooster niet langer te bestaan. Over herbergen en kroegen met de naam: 'De Zwaan' of 't Zwaantje' zijn Van Lennep en Ter Gouw vrij kort in hun toelichting: deze naam kwam vaak voor.¹¹ Toch valt er wel iets meer over de naam te zeggen. Een zwaan staat ook nu nog symbool voor kracht, reinheid en schoonheid. Herberg 'Op 't duin' in Hollum (Ameland) opende al in 1772 de deuren voor bezoekers, maar kreeg pas in de tweede helft van de negentiende eeuw zijn huidige naam: 'Herberg de Zwaan'.¹² Boven de voordeur hangt een fraai uithangteken met een sierlijke zwaan.

Om een indicatie te geven van wat in Amsterdam gebruikelijk moet zijn geweest: de Warmoesstraat heeft in het midden van de zeventiende eeuw 230 uithangborden gekend op een aantal van 220 woningen. Er moeten bij enkele panden meerdere tekens hebben uitgehangen,¹³ met recht een wirwar die uiteindelijk tot enige regulering van de zijde van de gemeentelijke overheid.

Op twee ansichtkaarten van de Oosterstraat in Steenwijk van medio 1905 staat een aantal uithangborden. Zo moet het straatbeeld er in veel steden hebben uitgezien.¹⁴ Een zeer bekend uithangteken was de gaper die lange tijd

bij veel drogisterijen¹⁵ in gebruik is geweest en aan de winkelpui een plaats heeft gehad.¹⁶

Van Lennep en Ter Gouw signaleerden in hun studie al de teloorgang van de uithangtekens. Dit zou een direct gevolg kunnen zijn van het heffen van precario rechten op het uithangbord door de gemeentelijke overheid. Ook kwamen er steeds meer bepalingen ten aanzien van het uithangteken: het mocht namelijk geen obstakel vormen voor het straatverkeer. Een gevelsteen die in de muur werd gemetseld, was vrijgesteld van deze belasting.

In de gemeente Steenwijkerland zijn anno 2021 vier uithangtekens te vinden:

- 1 In Eesveen, Van Karnebeeklaan 7: 'De Eese',
- 2 In Sint Jansklooster, Kloosterweg 44: 'Café Wapen van Utrecht',
- 3 In juni 2021 heeft een barbier aan de Woldpromenade 33, Steenwijk een uithangteken laten plaatsen aan de gevel van zijn winkel,¹⁷
- 4 In Wanneperveen, Veneweg 83 '1612'.

GEVELSTEEN

De gevelstenen werden door Van Lennep en Ter Gouw aan de hand van de afbeelding of tekst ingedeeld op thema. Zij verontschuldigen zich bij voorbaat al dat hun studie nooit volledig zou kunnen zijn. Dat geldt ook voor dit hedendaagse onderzoek.¹⁸

Aanleiding voor het vervangen van houten woningen door huizen van steen was de verwoestende stadsbrand van 1536 in Delft. De opmars van de gevelsteen begon na de afgekondigde verordening in verschillende Hollandse steden om voortaan geen houten huizen meer te bouwen of zelfs het advies om houten woningen te vervangen door stenen panden.

Een gevelsteen werd tot die tijd nog maar mondjesmaat toegepast in een houten gevel. Nu er naar aanleiding van deze stadsbrand in de meeste steden beduidend meer huizen van steen verschenen werd het bouwtechnisch ook eenvoudiger om een gevelsteen met boodschap in de gevel en op elke gewenste hoogte aan te brengen.¹⁹ De steen sloot vooral in het begin van de zestiende en de zeventiende eeuw qua gebruik naadloos aan bij het gebruik van uithangtekens.

Tot nu toe werd er in de literatuur steeds vanuit gegaan dat de oudste gevelstenen in Nederland dateren uit de eerste helft van de zestiende eeuw en in Delft te vinden zijn, respectievelijk uit 1536 en 1537.²⁰ Daarna komt Amsterdam met een steen uit 1549.

Aan dit lang aangenomen denkbeeld komt echter een eind, nu er in Steenwijk twee gevelstenen zijn gevonden die uit de vijftiende eeuw dateren. Het verschil in ouderdom is zelfs zeventig jaar in het voordeel van Steenwijk. Het is een illusie om te denken dat op termijn nog een oudere steen in Nederland